

بررسی وضعیت موجود و مطلوب نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

سمانه کرمی^۱

ترانه عنایتی^۲

کیومرث نیازآذری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت موجود و مطلوب نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بود. این پژوهش از نوع پیمایشی - کاربردی، مبتنی بر روش‌های تحلیل شکاف وضعیت موجود و مطلوب و در گروه مطالعات آمیخته از نوع اکتشافی (کیفی و کمی) بود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل ۱۰ نفر از متخصصان نظام آموزش و پرورش بودند که به صورت هدفمند به روش متوالی از نوع گلوله برفی انتخاب شدند. در بخش کمی نیز مدیران، کارشناسان مسئول و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به تعداد ۴۴۰ نفر و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۰۵ نفر بود. نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌ای بر حسب پست سازمانی صورت گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها، در بخش کیفی، مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون ویلکاکسون و تی همبسته انجام گرفت. نتایج بخش کیفی پژوهش نشان داد عوامل موثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت شامل ۶ بعد و ۴۵ مؤلفه بود. در بخش کمی، بررسی اختلاف وضعیت موجود و مطلوب در شش متغیر اصلی (فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش‌های آموزشی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش)، معنادار و زیاد بوده است. بعد فرهنگی، زیست محیطی و سند تحول بنیادین در مقایسه با دیگر ابعاد از وضعیت بهتری برخوردار بودند.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار؛ آموزش و پرورش؛ الگوی اسلامی - ایرانی

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

^۲ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول) tenayati@yahoo.com

^۳ استاد گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

مقدمه

توسعه پایدار افق تازه‌ای است که در سال‌های آخر قرن بیستم فراروی زندگی انسان‌ها گسترده شده است. نقش اساسی در تبیین و توجه به توسعه پایدار به دو کنفرانس و یک کمیسیون بازمی‌گردد. کنفرانس محیط زیست استکهلم در سال ۱۹۷۲، کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ و کنفرانس ریو در سال ۱۹۹۲. توسعه پایدار به تعادل بین مصرف منابع موجود و توانایی سیستم‌های اجتماعی در تحقق نیازهای نسل حال و آینده اشاره دارد. این یعنی حفظ ظرفیت زمین برای اطمینان از کیفیت زندگی نه تنها برای هر شخصی که هم اکنون زنده است، بلکه برای هر کس دیگری که هنوز به دنیا نیامده است. توسعه پایدار از نظر زیست محیطی، غیر مخرب؛ از منظر فنی متناسب؛ از نظر اقتصادی، پویا و از نظر اجتماعی قابل پذیرش برای متعاملین است (عشقی پور و همکاران، ۱۳۹۷). بنابر این توسعه پایدار یعنی حفظ شرایط برای توسعه کیفیت، به عنوان پیش نیاز زندگی برای نسل حال و نسل‌های آینده. بدین ترتیب، توسعه پایدار یک چشم انداز خوش بینانه جدیدی از توسعه جهانی به ارمغان می‌آورد؛ مثل توسعه برای همه، تأکید بر استراتژی‌های جدید اقتصادی و فن آوری، توجه به معیارهای زیست محیطی، آموزش و فرهنگ، انجمن‌های شهروندان، رسانه‌ها و بسیاری از جریان‌های اجتماعی دیگر (ایلیک کرسٹیک، ۲۰۱۸).

توسعه پایدار، از دو اصطلاح با اهمیت حیاتی تشکیل شده است، پایداری^۱ و توسعه^۲. اولین اصطلاح، عبارت است از «پایداری» که بازنمای دیرپایی و دوام است، در حالی که واژه «توسعه» به دنبال گسترش و یا رسیدن تدریجی به سطحی بهتر و کامل‌تر است. مفهوم پایداری رویکرد پیچیده‌ای دارد و زمانی از آن صحبت می‌شود که مسائل محیطی ایجاد شده به دلیل فعالیت‌های انسانی نیازمند راه‌حل‌های جدی باشند (دوران^۳ و همکاران، ۲۰۱۵).

توسعه پایدار چهار بعد دارد: جامعه، محیط، فرهنگ و اقتصاد که بهم پیوسته اند و از هم جدا نیستند. پایداری الگویی برای اندیشیدن به آینده است که در آن ملاحظات زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی در تعقیب کیفیت زندگی بهبود یافته و متعادل است. به عنوان مثال، یک جامعه ی مرفه، برای تأمین غذا و منابع، آب آشامیدنی سالم و هوای پاک برای شهروندان خود به یک محیط سالم

¹. Decade of Education for Sustainable Development (DESD)

². Ilic Krstic

³. Sustainable

⁴. Development

⁵. Duran

متکی است. پایداری اغلب به عنوان یک هدف بلند مدت برای یک جهان پایدارتر در نظر گرفته می‌شود، در حالی که توسعه پایدار به بسیاری از فرایندها و مسیرهای دستیابی به آن اشاره دارد. به عنوان مثال کشاورزی و جنگل داری پایدار، تولید و مصرف پایدار، دولت خوب، تحقیقات، فناوری، آموزش و تربیت (یونسکو، ۲۰۲۰).

اگر توسعه پایدار را به سقف یک ساختمان تشبیه کنیم، ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی، ستون‌های آن را تشکیل می‌دهند که بر فرهنگ جامعه که زیربنای ساختمان را می‌سازد استوار شده‌اند (دوران و دیگران، ۲۰۱۵). توسعه پایدار به دنبال سبکی از زندگی است که در آن به همه ابعاد زندگی توجه شود و نظام آموزش و پرورش مهم‌ترین بخش در راستای آموزش این مسائل می‌باشد. با توجه به این امر، آموزش برای توسعه پایدار نیز مسائلی را مورد توجه قرار می‌دهد که نه تنها محیطی هستند بلکه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز می‌باشند و هر آنچه که بتوان به عنوان پایداری در هر زمینه‌ای طبقه بندی نمود را بیان می‌کند (سیناکو، ۲۰۱۸).

آموزش برای توسعه پایدار قصد دارد تا از طریق آموزش و پرورش، آگاهی عمومی، مهارت‌های ضروری، ارزش‌ها و شیوه زندگی موردنیاز برای آینده‌ای پایدار را در دانش آموزان پرورش دهد (هولم، ۲۰۱۹). در جدول ۱ تلاش‌های جهانی در راستای این آموزش خلاصه شده است.

1. UNESCO

2. Education for Sustainable Development (ESD)

3. Sinakou

4. Holme

جدول ۱. تاریخچه آموزش توسعه پایدار (به نقل از بکانی، ۲۰۱۰)

تاریخ	مکان	رویداد	نتیجه
۱۹۸۷	کمیته جهانی محیط زیست و توسعه (نروز)	گزارش برانتلند	انتشار بررسی‌های کمیسیون جهانی (آینده مشترک ما) و تعریف مفهوم توسعه پایدار
۱۹۹۲	ریودوژانیرو، برزیل	اجلاس زمین	حضور بیش از ۱۵۰ کشور جهان. انتشار بیانیه ریو در مورد محیط زیست و توسعه و شناخته شدن دستور کار ۲۱.
۲۰۰۲	ژوهانسبورگ، آفریقای جنوبی	اجلاس جهانی	هدف بهبود زندگی، کنترل جمعیت جهانی، حفظ منابع طبیعی، غذا، آب، خدمات بهداشتی و امنیت اقتصادی بود. مطرح شدن یک دهه آموزش برای توسعه پایدار.
۲۰۰۲	نیویورک، ایالات متحده آمریکا	پنجاه و هفتمین مجمع عمومی سازمان ملل	قطعه‌نامه دهه آموزش برای توسعه پایدار در سازمان ملل به تصویب رسید.
۲۰۰۵- ۲۰۱۴	نیویورک، آمریکا	سازمان ملل متحد	در این جلسه کشورها موظف به ادغام آموزش برای توسعه پایدار در سیستم‌های آموزشی خود شدند (دهه آموزش برای توسعه پایدار).
۲۰۱۵- ۲۰۳۰	نیویورک، آمریکا	سازمان ملل متحد	دستور کار توسعه پایدار برای ۱۵ سال آینده به تصویب رسید که هدف از آن برنامه‌های عملی برای مردم، کره زمین و رونق و شکوفایی و تقویت صلح و آزادی است. دستور کار ۲۰۳۰ شامل ۱۷ هدف کلان است که محورهای اصلی آن را انسان، کره زمین، رفاه، صلح و مشارکت جمعی تشکیل می‌دهد.

رسیدن به اهداف توسعه پایدار، از طریق آموزش به شهروندان به ویژه نسل جوان، در سیستم رسمی آموزش و پرورش تحقق می‌یابد. به جهت اهمیت این موضوع، دهه آموزش برای توسعه پایدار^۱ مطرح گردید. این برنامه که مبنی بر تعیین دهه ۲۰۰۵-۲۰۱۴ به عنوان دهه آموزش برای توسعه پایدار در یونسکو طراحی شد، شامل ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی است که در همه آنها، آموزش به عنوان رکن و ابزار اصلی به منظور تحقق اهداف برنامه در نظر گرفته شده است. هدف آموزش برای توسعه پایدار، توانمندسازی مردم و جامعه در فهم و درک مسئولیت‌پذیری برای ایجاد آینده‌ای پایدار است. آموزش برای توسعه پایدار، موضوعات کلیدی توسعه پایدار را در یاددهی و یادگیری وارد می‌کند و نیازمند روش‌های یاددهی و یادگیری مشارکتی خلاقانه‌ای است

1. Bacani

2. Decade of Education for Sustainable Development (DESD)

که فراگیران را توانمند و نیز تشویق کند که در جهت دستیابی به توسعه پایدار اقدام کنند (کمیسسیون ملی یونسکو- ایران، ۱۳۹۵).

آموزش برای توسعه پایدار به معنای توجه به موضوعات اصلی توسعه پایدار در آموزش و یادگیری است. اهدافی که لازم است آموزش و پرورش در جهت رسیدن به توسعه پایدار دنبال کند، شامل تضمین آموزش با کیفیت، فراگیر، عادلانه و ترویج فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر برای همه می‌باشد (یونسکو، ۲۰۲۰).

آموزش برای توسعه پایدار با استفاده از آموزش نوآورانه، در تلاش است تا آموزش و یادگیری را با روش‌های تعاملی و فراگیرمحور، به سمت یادگیری اکتشافی، عمل‌گرا و تحول‌آفرین نزدیک کند و یادگیرندگان قادر به تفکر انتقادی و منظم پیرامون ارزش‌ها و نگرش‌ها برای آینده پایدار باشند (لیچت و همکاران، ۲۰۱۸). اهداف توسعه پایدار مجموعه‌ای جهان‌شمول از آرمان‌ها و شاخص‌ها است که در اسناد کنفرانس ریو ۲۰، تحت عنوان «آینده‌ای که می‌خواهیم» اعلام گردید و لازم است همه کشورها تا سال ۲۰۳۰ آن‌ها را به کار گیرند (سازمان ملل، ۲۰۲۱).

در کنار همه ابعاد و جنبه‌های گوناگون توسعه پایدار، باید این موضوع را در نظر داشت که توجه صرف به الگوهای توسعه غربی، اغلب برای کشورهای غربی راهگشا و مفید بوده و استفاده و به‌کارگیری آن‌ها برای سایر کشورها از جمله ایران، به عنوان تنها الگوی مناسب پیشرفت و توسعه، عقلانی به نظر نمی‌رسد. بیشتر الگوهای غربی به دلیل غیربومی بودن و نداشتن توجه دقیق به مسائل و مشکلات جامعه ما، با موانع و محدودیت‌هایی مواجه بوده‌اند (عزیزی، ۱۳۹۷). نظام آموزشی کشور ما بر اساس اعتقادات اسلامی مردم، قوانین و لوایح موجود در جهت تقویت ارزش‌های الهی و معنوی فراگیران می‌باشد. نظام آموزش و پرورش می‌تواند با تبدیل مدرسه به شکل ساده‌ای از جامعه‌ی متعادل و مروج فرهنگ اسلامی- ایرانی نقش‌آفرین باشد (پورموسوی، ۱۳۹۳). از این رو با توجه به علل عقب ماندگی تاریخی کشورمان، رویکردهای گوناگونی در زمینه نوسازی و توسعه از سوی صاحب‌نظران و ایده‌پردازان ارائه شده است. با توجه به موضوع پژوهش حاضر، الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با نگاه به شرایط تاریخی و جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی و با تکیه بر مفاهیم و معارف اسلامی، ارزش‌های ملی و راهکارهای بومی، در پی ارائه الگویی مناسب برای توسعه جامعه ایران است. آرمان‌های الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، ارزش‌های بنیادین فرازمانی و فرامکانی

1. Leicht

2. united nation

جهت‌دهنده پیشرفت است. مبنای‌ترین این ارزش‌ها، نیل به خلافت الهی و حیات طیبه است (سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۴۰۰). مطابق مبانی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز، تحقق حیات طیبه به شکوفایی فطرت و رشد همه جانبه استعداد‌های طبیعی و تنظیم متعادل عواطف، تمایلات و در نتیجه تکوین هویت افراد منجر می‌شود و مقدمات شکل‌گیری و پیشرفت پیوسته جامعه صالح را فراهم می‌کند (فرم‌هینی فراهانی، ۱۳۹۷).

لذا در این پژوهش ضمن استفاده از اصطلاح توسعه پایدار، به جهت برخی ویژگی‌های مثبت آن، از الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت نیز یاد می‌شود؛ چراکه معتقدیم باید الگوی پیشرفت بومی خود را متکی بر مبانی اسلامی و فرهنگ ایرانی خود، تعریف و ارائه کنیم. بنابراین آنچه در این پژوهش دنبال می‌شود، توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت است و پیش‌نیاز رسیدن به آن نظام آموزش و پرورش است. زیرا آموزش و بهره‌مندی از تحصیلات، یک حق همگانی برای تمام ساکنین این کره خاکی است و در واقع قوی‌ترین ابزار در دست ما برای رسیدن به یک جامعه‌ی پایدار جهانی می‌باشد. با توجه به چنین مسائلی، در این پژوهش سعی شده است تا ضمن تبیین نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، وضعیت موجود و مطلوب آن نیز، ارائه گردد. بنابراین چنانچه نظام آموزش و پرورش در راستای توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت همگام باشد، توفیقات مدارس، منجر به ایجاد جامعه‌ای پیش‌تاز خواهد شد و برای رسیدن به این الگو، درکی عمیق‌تر و نگاهی دوباره بر نظام آموزش و پرورش کشورمان ضرورت خواهد داشت. با وجود تلاش‌های انجام شده توسط سازمان‌های آموزشی درگیر در امر نهادینه کردن توسعه پایدار، این امر هنوز در حد یک ایده‌ی ابتکاری در بیشتر بخش‌ها باقی مانده است و هنوز اثربخشی و نفوذ را در بین رشته‌ها، برنامه‌های درسی، محققان و مدیران ندارد.

پیشینه پژوهش

سرزهی (۱۴۰۰) در پژوهشی بیان می‌کند که توسعه بدون انجام برنامه ریزی دقیق در سطح کلان نظام آموزشی ممکن نیست. همچنین ضرورت توجه به توسعه پایدار در برنامه درسی تمام مقاطع تحصیلی به منظور رشد و پیشرفت هرچه بیشتر اقتصاد، فرهنگ و آموزش کشور باید بطور جدی مدنظر باشد. رضوانی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی عوامل موثر بر فرآیند آموزش توسعه پایدار و بررسی کلیه مقالات الکترونیکی و چاپی مرتبط پرداخته و مسائلی همچون آموزش‌های نوین در

جامعه، برنامه درسی و نقش آن در آموزش توسعه پایدار، تاثیرگذاری معلمان بر آموزش، افزایش سطح کیفی آموزش و تبدیل دانش آموزان به یک شهروند برای رسیدن به یک جامعه شاداب با معیارهای توسعه پایدار را حائز اهمیت تلقی کرده است. یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷) با بررسی اهمیت آموزش مداوم در توسعه پایدار، آن را به عنوان یک واکنش به مشکلات و الزامات توسعه جامعه مطرح کرده اند و آموزش مداوم را فرصت هایی برای توسعه و پیشرفت، شکل گیری فرد، فرهنگ، معنویت و اخلاق او معرفی می کنند. صاف دل (۱۳۹۷) به بررسی جایگاه خانواده و نقش آن در تربیت فرزندان سالم، مومن، متعهد و دارای غیرت ملی، همچنین جایگاه آموزش و پرورش در تربیت افرادی خلاق و متعهد که پیشرفت کشور بر مبنای اسلامی و ایرانی بودن را در نظر دارد و همچنین جایگاه دولت در جهت ایجاد آموزش و پرورش رایگان پرداخته است. بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) نیز با واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل گیری سبک زندگی متناسب با توسعه و الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت بیان می کنند فقدان وجود رویکرد جامع آموزشی و تربیتی در مدارس، بازتولید هنجارهای جامعه مصرفی در مدارس، بی توجهی به نقش قهرمانان و الگوی شخصیت های بومی برای نوجوانان در کتب درسی، به عنوان موانع تحقق سبک زندگی متناسب با توسعه مطرح کرده اند. نواختی مقدم و خالقی (۱۳۹۷) با بررسی نسبت نظام آموزشی با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، به دنبال شناخت و فهم این مسئله می باشند که مراکز آموزشی ما اعم از دانشگاه ها و مدارس، تا چه میزان با اصول و مبانی دین اسلام همخوانی دارد و نسبت به برنامه ریزی آموزشی بر مبنای متون اسلامی و دینی و از همه مهم تر نگاه وحیانی و قرآنی در این حوزه اهتمام جدی دارند. فیسی^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «مسیر رسیدن به یک دانشگاه سبز پایدار» بیان می کنند دانشگاه ها، با کاهش تأثیرات منفی بر اقتصاد، جامعه و محیط زیست؛ و از طرف دیگر، با توسعه ی شیوه های پایدار در برنامه های درسی و تحقیقاتی موثر هستند. همچنین دانشگاه، استراتژی های روشن و ابتکارات ساختاریافته ای برای اجرای واقعی پایداری تعریف کرده و از تغییر شرایط به سمت یک نهاد سبزتر از طریق مدیریت پسماند و فعالیت های پایدار به شدت حمایت می کند. آیشا^۲ و همکاران (۲۰۲۰) با بررسی اثرات پایداری آموزش در مورد نگرش معلمان قبل از خدمت نسبت به توسعه پایدار بیانگر تغییر مثبت در نگرش دانش آموزان و معلمان نسبت به توسعه پایدار است. لیل فیلهو^۳ و همکاران (۲۰۱۹) با بررسی نقش برنامه

1. Fissi

2. Ayesha

3. Leal Filho

ریزی جهت نیل به توسعه پایدار در زمینه آموزش عالی بیان می‌دارد دسترسی به توسعه پایدار، یکی از مهمترین اهدافی می‌باشد که نیازمند برنامه ریزی بسیار زیاد است و موانع موجود وابسته به نقوص برنامه ریزی است. بنابراین نیاز به بهبود و تقویت برنامه ریزی جهت کمک به مراکز آموزشی در راستای موفقیت در دستیابی به توسعه پایدار ضروری می‌باشد. موهانتی^۱ و دش^۲ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان آموزش در توسعه پایدار، به ارائه یک مدل مفهومی برای آموزش پایدار در هند پرداختند. آنها ابتدا اهداف سازمان یونسکو در توسعه پایدار در حیطه کیفیت آموزشی و فرصت‌های برابر در همه زمینه‌های عملی و تئوریک را مورد بررسی قرار داده و ضمن بررسی مقالات مربوط به آموزش برای توسعه پایدار و پایداری آموزشی، با استفاده از مدل تطبیقی استرلینگ، یک مدلی مفهومی در زمینه توسعه پایدار در سیستم آموزشی هند تهیه نمودند. فیندلر^۳ و چونهر^۴ (۲۰۱۸) به دنبال این بودند تا تأثیر مؤسسات آموزش عالی را بر توسعه پایدار، جامعه، محیط و اقتصاد به صورت گسترده بیابند. نتایج این مقاله باعث می‌شود تا تصمیم گیرندگان در مراکز آموزش عالی، معلمان و محققان بتوانند فهم بهتری از فعالیت هایشان و تأثیر آن بر جامعه، محیط و اقتصاد بیابند و از این یافته‌ها در جهت بهبود تأثیرات ایجاد شده استفاده نمایند. ناسبولینا^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی بیان می‌دارد که آموزش برای توسعه پایدار ارائه کننده رفتار و آگاهی‌های جدیدی است که باید در مطالعات توسعه‌ی انسانی اجرا شود. همچنین با بررسی نقش مثبت اخلاق زیست محیطی، به توصیف وضعیت کنونی آموزش برای توسعه پایدار می‌پردازد. کرک^۵ و همکاران (۲۰۱۴) نیز با بررسی شاخص‌های جامعه پایدار، پنج شاخص اصلی شامل توسعه شخصی، محیط زیست سالم، جامعه متعادل، استفاده پایدار از منابع و جهانی پایدار را برای رسیدن به توسعه پایدار معرفی می‌کند. لامپا^۶ و دیگران (۲۰۱۳)، بیان می‌دارند آموزش توسعه پایدار استراتژی‌های یادگیری گوناگون و جمعی را براساس ارزش‌ها، تفکر انتقادی، روش‌های تلفیقی و سیاست‌های اتخاذ تصمیم، ارائه می‌دهد و قصد دارد به افراد جوان که در دنیایی سرشار از تغییر و چالش زندگی می‌کنند، کمک کند. ورنس و کنسلر^۷ (۲۰۱۳) موانع اصلی هدایت و مدیریت مدارس سبز را کمبود منابع مالی، نبود وقت کافی برای اختصاص دادن فعالیت‌های مربوط به پایداری و محیط

1. Mohanty

2. Dash

3. Findler & Schönherr

4. Nasibulina

5. Kerk

6. Lampa

7. Veronese & Kensler

زیست و کمبود اطلاعات و نیروی انسانی دانسته‌اند. سادوس^۱ و دیگران (۲۰۱۳) در پژوهشی درک معلمان از آموزش توسعه پایدار و ارزیابی نیازهای آنان برای رسیدن به توسعه پایدار را از مهمترین عوامل رسیدن به توسعه پایدار برشمردند. اندرسون (۲۰۱۲) نیز در پژوهشی، استراتژی آموزش و پرورش در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار را از طریق حمایت از توسعه کیفیت آموزش در اوایل دوران کودکی و انتقال کامل اطلاعات و مهارت‌های مرتبط با زندگی و معیشت به جوانان بعد از آموزش ابتدایی و آشنایی هر چه بیشتر با پایداری محیطی مطرح می‌نماید.

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق در پژوهش حاضر در مراحل اولیه کیفی و در مراحل بعد به صورت کمی می‌باشد. بنابر این در گروه روش‌های مطالعات آمیخته قرار می‌گیرد. از نظر گردآوری داده‌ها، تحقیقی توصیفی (پیمایشی) محسوب می‌شود. جامعه آماری مورد مطالعه از دو گروه تشکیل شده است. بخش کیفی شامل مدیر بخش آموزش کمیسیون ملی یونسکو، معاون اسبق آموزش متوسطه اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، ریاست شورای عالی آموزش و پرورش، عضویت شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزیر اسبق سازمان آموزش و پرورش، معاون اسبق توسعه مدیریت و پشتیبانی وزارت آموزش و پرورش، مدیر اسبق آموزش و پرورش منطقه چهار، ۳ تن از مدیران یکی از مدارس غیرانتفاعی شهر تهران که در مجموع ۱۰ نفر بودند. بخش کمی شامل مدیران، کارشناسان مسئول و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به تعداد ۴۴۰ نفر که در بخش کمی از نظرات آنان استفاده شد. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت هدفمند (گلوله برفی) صورت گرفت. لازم به ذکر است بعد از هشت مصاحبه پژوهشگر به حد اشباع رسید، یعنی مؤلفه دیگری به مؤلفه‌های موجود اضافه نگردید. ملاک انتخاب این افراد، آشنایی آنان با آموزش‌ها و برنامه‌های مربوط به توسعه پایدار و مباحث مربوطه، آشنایی با الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، و تجربیات، تخصص و حضور فعالشان در نظام آموزش و پرورش بود. در بخش کمی، در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه‌گیری $\alpha=5\%$ ، بر اساس فرمول کوکران ۲۰۵ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر حسب پست سازمانی به شرح جدول ۲ به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

جدول ۲. تعداد نمونه آماری براساس پست سازمانی

1. Suduc

2. Anderson

عنوان شغلی	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
کارشناس	۷۲	۳۵	۳۵
کارشناس مسئول مسئول	۸۴	۴۱	۷۶
مدیر	۴۹	۲۴	۱۰۰
مجموع	۲۰۵	۱۰۰	

در روش گردآوری داده‌ها با استفاده از روش کتابخانه‌ای در بخش مبانی نظری و بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران و تدوین پیشینه پژوهش، به جمع‌آوری ادبیات پژوهش پرداخته شد. سپس به گردآوری داده‌ها به روش میدانی پرداخته شد که در دو مرحله انجام شد. در بخش کیفی از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته استفاده شد و نکات کلیدی هر مصاحبه توسط پژوهشگر یادداشت برداری شد. در بخش کمی براساس معیارهای استخراج شده از مرحله کیفی به طراحی پرسش‌نامه محقق ساخته پیرامون توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در نظام آموزش و پرورش جهت جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پرداخته شد.

برای حصول اطمینان از کیفیت یافته‌های کیفی، معیار مقبولیت مد نظر قرار گرفت. به این صورت که یافته‌های به دست آمده در اختیار پنج نفر از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و نظر تکمیلی آنها اعمال گردید. همچنین، به منظور اعتباربخشی یافته‌ها از روش کثرت‌گرایی در پژوهشگر که طی آن فرد دیگری فرایند را همزمان با محقق پیگیری و ارزیابی می‌کند؛ استفاده گردید. اطمینان از پایایی پژوهش کیفی بررسی‌های لازم شامل مقبولیت و قابلیت تأیید صورت گرفته است. جهت افزایش مقبولیت از روش‌های بازنگری توسط شرکت‌کنندگان استفاده شد. به همین منظور متن کامل تاییبی و دست‌نویس چند مصاحبه اول همراه با کدهای سطح اول به افرادی که از آنها مصاحبه به عمل آمده بود جهت تأیید و یا اصلاح، برگردانده که نکات پیشنهادی آنها در نظر گرفته شد. جهت تأیید روایی صوری، پرسش‌نامه‌ها در اختیار خبرگان و اساتید فن قرار گرفته و از آنان نظرخواهی شد. جهت سنجش پایایی ابزارها از ضرایب آلفای کرونباخ استفاده کرد که برای هر یک از متغیرهای تحقیق در جدول ۳ مشخص شده است.

جدول ۳. میزان پایایی (ضریب آلفای کرونباخ)

متغیرها	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
بعد فرهنگی توسعه پایدار	۸	۰/۹۳
بعد اجتماعی توسعه پایدار	۷	۰/۸۵
بعد زیست محیطی توسعه پایدار	۸	۰/۸۷
بعد اقتصادی توسعه پایدار	۶	۰/۸۰
سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۹	۰/۸۶
روش آموزش موثر	۷	۰/۷۹

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود تمامی متغیرهای پژوهش دارای پایایی قابل قبول هستند. میزان آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای اصلی بیشتر از مقدار معیار ۰/۷۰ است که نشان از این دارد که پایایی همه متغیرها تایید می‌شود.

به منظور تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش کد گذاری استفاده شده است. با استفاده از روش تحلیل مضمون به تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، مبادرت شد، تا بتوان بر مبنای فهم و تجربه خبرگان مورد مصاحبه، چهارچوب و فهم معتبری از مسائل و چالش‌های مربوط به پژوهش ارائه داد. در بخش کمی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل تی همبسته و ویلکاکسون استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی

اسلامی - ایرانی پیشرفت کدامند؟

بر اساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته تعداد ۴۵ مؤلفه در قالب ۶ بعد فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، روش آموزش موثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از مصاحبه‌ها استخراج، دسته بندی و طبقه بندی شد. نمونه‌ای از مصاحبه‌ها در جدول شماره ۴ آورده شده است.

جدول ۴. کد گذاری مستخرج از مصاحبه ها

کد مصاحبه شوندهگان	کد گذاری باز	کد گذاری محوری	ابعاد
T1, T3, T7, T8, T10	شیوه زندگی افراد نشأت گرفته از فرهنگ ها و ارزش های گروهی و قومی و مذهبی است. لذا ارزش قائل شدن برای هویت دانش آموز از عناصر مهم است. فرهنگ، زیربنای جامعه است، هرچه بیشتر به هویت فرهنگی افراد از جمله دین و مذهب یا قومیت آنان توجه شود، پیشرفت و پویایی جامعه بیشتر است. توسعه پایدار، از بین برنده ی کاستی های اجتماعی و تقویت کننده هویت فرهنگی افراد است.	تقویت هویت فرهنگی / احترام به اقوام و تنوع مذهبی	فرهنگی
T6, T3, T9, T10, T8	تقویت مفاهیم و کیفیت روابط اجتماعی میان افراد یکی از جنبه هایی است که سبب رسیدن به توسعه پایدار می شود. چگونگی ارتباط برقرار کردن دانش آموزان با یکدیگر و نحوه گفتگو و آداب معاشرت میان آنها از جمله موضوعاتی است که سبب تقویت فرهنگ ارتباطی آنان شده و باید مدارس به این مسئله اهتمام جدی داشته باشند. آموزش مسائل مربوط به حق و مسئولیت و رعایت حقوق افراد در قوانین مدرسه باید در نظر گرفته شود.	روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان / رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه	اجتماعی
T2, T4, T1, T7, T9, T10, T3	استراتژی های جدید اقتصادی و آموزش مهارت های فنی در نوجوانان، سبب می شود نگاه دانش آموزان نسبت به مسائل اقتصادی بهبود یابد و فرصت های شغلی بیشتری برای آنان فراهم شود. آموزش مدیریت مسائل مالی و تقویت دوراندیشی، جهت جمع آوری پس انداز شخصی برای تامین نیازهای آتی، رشد اقتصادی بلند مدت را همراه خواهد داشت.	تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان / توجه به نقش پس انداز و تقویت دور اندیشی	اقتصادی
T6, T2, T9, T10, T8, T5, T1, T4	اگر می خواهیم جامعه ای سالم داشته باشیم، باید از تهی کردن منابع بهره‌ییزم و صرفه جویی در مصرف انرژی و و رعایت الگوی مصرف را در مدارس آموزش دهیم. لازم است میان فعالیت های اقتصادی و اجتماعی با محیط زیست تعادل ایجاد کنیم و روش های جمع آوری زباله و بازیافت مواد را به دانش آموزان آموزش دهیم. حفظ منابع طبیعی و رعایت الگوی مصرف، جهش بزرگی در اقتصاد ملی و توسعه فراهم می کند.	رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی / روش های جمع آوری زباله، تفکیک زباله و روش های بازیافت مواد و فواید آن	زیست محیطی
T9, T10, T8, T5, T1, T3, T4	یکی از راه های حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از بحران زیست محیطی، عوامل انسانی مانند فرهنگ و آموزش به دانش آموزان به روش های فعال آموزشی از جمله روش های تدریس اکتشافی و فعالیت های گوناگون خلاق می باشد. آموزش و پرورش یکی از مناسب ترین راه ها برای رسیدن به توسعه پایدار است که لازم است ساختارهای گوناگون اجتماعی همچون رسانه ها در جهت آموزش ابعاد گوناگون توسعه گام بردارند.	روش تدریس اکتشافی، انجام فعالیت های خلاقیت محور / همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش	روش های آموزشی
T6, T3, T9	موتور محرک رسیدن به پیشرفت کشور، پرورش دانش آموزانی با روحیه جهادی، ظلم ستیزی و انقلابی است. تحولات سیاسی و اجتماعی جامعه با برخورد مسئولانه و دقیق هر کس در هر جایگاهی که فعالیت می کند، ایجاد می شود.	داشتن روحیه انقلابی، جهادی و برخورد مسئولانه با تحولات سیاسی و اجتماعی	سند تحول بنیادین

بعد فرهنگی: مؤلفه‌های شناسایی شده در مصاحبه‌ها عبارتند از: تقویت هویت فرهنگی (ملی و مذهبی)؛ حفظ میراث فرهنگی و آشنایی با مفاخر ملی، مذهبی و اماکن تاریخی؛ مبادلات فرهنگی؛ فعالیتهای فرهنگی؛ انعطاف سازمان و فرهنگ بروز ایده‌های مربوط به توسعه پایدار با رویکرد الگوی پیشرفت؛ قوت فرهنگی منابع انسانی؛ ارتقای فرهنگ سازمانی؛ گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی.

بعد اجتماعی: مؤلفه‌های شناسایی شده در مصاحبه‌ها عبارتند از: توانمندی نیروی انسانی؛ روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان؛ سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیبهای اجتماعی؛ عدالت اجتماعی و ایجاد فرصتهای برابر برای دانش آموزان؛ نظم و انضباط اجتماعی؛ رعایت حقوق و قوانین؛ حس مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی.

بعد زیست محیطی: مؤلفه‌های شناسایی شده در مصاحبه‌ها عبارتند از: احترام به محیط زیست؛ رعایت الگوهای زیست محیطی؛ رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی؛ علاقه مندی، تفاهم و همکاری دانش آموزان در حل مسائل و مشکلات زیست محیطی؛ حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و همچنین جنگل‌ها و فضاهای سبز انبوه در حاشیه شهرها؛ روش‌های جمع آوری زباله، تفکیک زباله از مبدا و روشهای بازیافت مواد و فواید آن؛ بهداشت محیط زندگی و نظافت عمومی محل سکونت؛ آلودگی هوا و محیط زیست.

بعد اقتصادی: مؤلفه‌های شناسایی شده در مصاحبه‌ها در بعد اقتصادی عبارتند از: عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش؛ کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی؛ تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان؛ توجه دانش آموزان به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی؛ بهبود عملکرد منابع انسانی به واسطه فرهنگ سازمانی و رابطه آن با رعایت عدالت اقتصادی؛ استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: مؤلفه‌های مستخرج شده از مصاحبه‌ها مربوط به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش عبارتند از: تربیت نسلی موحد و متعهد؛ داشتن خودباوری و تلاش در جهت تحقق حکومت عدل جهانی؛ داشتن روحیه انقلابی، جهاد و برخورد مسئولانه با تحولات سیاسی و اجتماعی؛ توجه به اخلاق اسلامی و زندگی بر اساس نظام معیار اسلامی؛ زمینه سازی جهت شکوفایی فطرت و هویت اسلامی انقلابی و ایرانی؛ دوری از اسراف، افزایش قناعت عدالت و انصاف؛

توجه به مبانی نظری و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی؛ اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی؛ توجه به مریبان مؤمن و متخلق به اخلاق اسلامی.

روش آموزش مؤثر: مؤلفه‌های شناسایی شده در مصاحبه‌ها در بعد روش آموزش مؤثر بر توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت عبارتند از: روش تدریس اکتشافی و فعالیت‌های خلاقیت محور، یادگیری مشارکتی و شاگرد محور، توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی، همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش، توجه به تفکر سیستمی و یادگیری چند رشته‌ای و یادگیری تجربی، توجه به برنامه‌ریزی مشارکتی و تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر، یادگیری مسئولیت‌های اجتماعی و مدیریت مسئولیت‌های شخصی.

سؤال دوم: شکاف وضع موجود و مطلوب عوامل مؤثر بر توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت چگونه است؟

در جدول ۵ نتایج آزمون تی همبسته با هدف مقایسه وضعیت موجود و مطلوب آمده است. شش بعد اصلی شامل ابعاد فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش آموزش مؤثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در دو وضعیت موجود و مطلوب بررسی و مقایسه شده‌اند.

جدول ۵. آزمون تی همبسته جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب

معنی‌داری سطح	t	اختلاف میانگین‌ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	-۲۱,۱۱	-۱,۱۱	۴,۸۸	۳,۷۷	بعد فرهنگی
< /۰۰۱	-۷۴,۶۷	-۲,۰۶	۴,۸۳	۲,۷۷	بعد اجتماعی
< /۰۰۱	-۴۶,۳۹	-۱,۴۰	۴,۸۴	۳,۴۴	بعد زیست محیطی
< /۰۰۱	-۹۷,۰۵	-۲,۶۹	۴,۸۵	۲,۱۶	بعد اقتصادی
< /۰۰۱	-۶۳,۲۵	-۱,۵۷	۴,۷۷	۳,۲۰	سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
< /۰۰۱	-۷۱,۳۸	-۲,۰۳	۴,۷۴	۲,۷۱	روش آموزش مؤثر

نتایج نشان می‌دهد که در تمامی متغیرهای مورد مقایسه، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی‌داری از وضعیت موجود بیشتر است ($p < ۰/۰۵$). در ادامه به مقایسه گویه‌های هر یک از ابعاد در دو وضعیت موجود و مطلوب پرداخته شده است. به این منظور از آزمون ویلکاکسون استفاده شد که نتیجه آن در جداول ۶ الی ۱۱ ارایه شده است.

مقایسه گویه‌های بعد فرهنگی: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های بعد فرهنگی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < 0/05$). بررسی‌ها نشان می‌دهد که اختلاف دو وضعیت موجود و مطلوب در برخی سؤالات کم و در برخی گویه‌ها زیاد بوده است. نتایج در جدول ۶ آمده است. ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند به ترتیب عبارتند از: بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی می‌شود (با اختلاف میانگین ۱,۹۰). گسترش فرهنگ بروز ایده‌های توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی (۱,۷۳). ارتقاء مبادلات فرهنگی دانش آموزان (۱,۶۳).

جدول ۶. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه‌های بعد فرهنگی

موارد	میانگین		اختلاف میانگین‌ها	مقدار Z	سطح معنی داری
	موجود	مطلوب			
تقویت هویت فرهنگی (ملی و مذهبی) دانش آموزان.	۴,۷۰	۴,۹۱	-۰,۲۱	۴,۶۶	< /001
حفظ میراث فرهنگی و آشنایی دانش آموزان با مفاخر ملی، مذهبی و مکان‌های تاریخی.	۴,۶۰	۴,۸۲	-۰,۲۲	۳,۲۴	< /001
ارتقاء مبادلات فرهنگی دانش آموزان.	۳,۳۰	۴,۹۳	-۱,۶۳	۱۲,۷۷	< /001
تقویت فعالیت‌های فرهنگی نظام آموزش و پرورش.	۴,۳۶	۴,۹۵	-۰,۵۹	۱۰,۱۱	< /001
گسترش فرهنگ بروز ایده‌های توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت.	۳,۱۹	۴,۹۲	-۱,۷۳	۱۲,۶۲	< /001
قوت فرهنگی منابع انسانی آموزش و پرورش.	۳,۸۵	۴,۹۱	-۱,۰۶	۱۱,۹۴	< /001
تقویت برنامه‌های اجتماعی منابع انسانی آموزش و پرورش.	۳,۲۵	۴,۸۴	-۱,۵۹	۱۱,۷۸	< /001
بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی.	۲,۹۱	۴,۸۱	-۱,۹۰	۱۲,۷۶	< /001

مقایسه گویه‌های بعد اجتماعی: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های بعد اجتماعی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < 0/05$). ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تقویت نظم و انضباط اجتماعی دانش آموزان (با اختلاف میانگین ۳,۰۴)؛ بهبود روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان (۲,۳۶)؛ ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی (۲,۰۹). (جدول ۷).

جدول ۷. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه‌های بعد اجتماعی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین-	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
.۰۰۱ <	۱۲,۱۱	-۱,۴۸	۴,۸۶	۳,۳۸	تقویت توانمندی بعد اجتماعی نیروی انسانی آموزش و پرورش.
.۰۰۱ <	۱۲,۶۷	-۲,۳۶	۴,۹۱	۲,۵۵	بهبود روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان.
.۰۰۱ <	۱۲,۹۵	-۲,۰۹	۴,۹۴	۲,۸۵	ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی.
.۰۰۱ <	۱۲,۴۵	-۱,۹۸	۴,۹۱	۲,۹۳	گسترش عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر، برای دانش آموزان.
.۰۰۱ <	۱۲,۵۶	-۳,۰۴	۴,۸۲	۱,۷۸	تقویت نظم و انضباط اجتماعی دانش آموزان.
.۰۰۱ <	۱۱,۹۳	-۱,۶۶	۴,۵۳	۲,۸۷	سبب ترغیب بیشتر دانش آموزان به رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه.
.۰۰۱ <	۱۲,۴۱	-۱,۷۷	۴,۸۴	۳,۰۷	افزایش حس مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی دانش آموزان در اداره مدرسه.

مقایسه گویه‌های بعد زیست محیطی: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌ها بعد زیست محیطی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < 0.05$). نتایج در جدول ۸ آمده است. ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: احترام به محیط زیست (با اختلاف میانگین ۲,۲۶)؛ رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی (۱,۹۲)؛ رعایت الگوهای زیست محیطی (۱,۳۵).

جدول ۸. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه‌های بعد زیست محیطی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین -	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
۰/۰۰۱ <	۱۲,۵۷	-۲,۲۶	۴,۸۲	۲,۵۶	احترام به محیط زیست.
۰/۰۰۱ <	۱۱,۸۷	-۱,۳۵	۴,۹۳	۳,۵۸	رعایت الگوهای زیست محیطی آموزش و پرورش.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۲۰	-۱,۹۲	۴,۵۰	۲,۵۸	رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی (آب، برق، سوخت و ...).
۰/۰۰۱ <	۱۱,۸۸	-۱,۳۴	۴,۹۱	۳,۵۷	دلبستگی، علاقه مندی، تفاهم و همکاری دانش آموزان در حل مشکلات زیستی.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۳۴	-۱,۰۹	۴,۹۳	۳,۸۴	حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و جنگل‌ها و فضاهای سبز حاشیه شهرها.
۰/۰۰۱ <	۱۱,۶۲	-۱,۱۲	۴,۹۳	۳,۸۱	آشنایی با روش‌های جمع آوری و تفکیک زباله از مبدا و روشهای بازیافت مواد.
۰/۰۰۱ <	۱۰,۵۸	-۰/۹۴	۴,۸۶	۳,۹۲	ارتقاء بهداشت محیط زندگی و نظافت عمومی محل سکونت.
۰/۰۰۱ <	۱۱,۱۶	-۱,۱۹	۴,۸۲	۳,۶۳	افزایش سطح آگاهی‌ها، مبارزه مؤثرتر با آلودگی هوا و محیط زیست.

مقایسه گویه‌های بعد اقتصادی: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های بعد اقتصادی توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($p < ۰/۰۵$). نتایج در جدول ۹ آمده است. ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان (با اختلاف میانگین ۳,۵۸)؛ رعایت عدالت اقتصادی و بهبود عملکرد کارکنان (۲,۹۰)؛ توجه به نقش پس انداز و تقویت دور اندیشی (۲,۸۷).

جدول ۹. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه‌های بعد اقتصادی

سطح معنی	مقدار Z	اختلاف میانگین‌ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
۰/۰۰۱ <	۱۲,۴۳	-۲,۴۹	۴,۵۶	۲,۰۷	عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۵۹	-۲,۵۸	۴,۸۳	۲,۲۵	کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۹۴	-۳,۵۸	۴,۹۴	۱,۳۶	تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش آموزان.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۴۸	-۲,۸۷	۴,۹۲	۲,۰۵	توجه به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۳۵	-۲,۹۰	۴,۹۳	۲,۰۳	رعایت عدالت اقتصادی و بهبود عملکرد کارکنان.
۰/۰۰۱ <	۱۲,۶۲	-۱,۷۲	۴,۹۱	۳,۱۹	انگیزه برای استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی.

مقایسه گویه‌های روش آموزش موثر: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های روش آموزش موثر توسعه پایدار، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($P < 0/05$). نتایج در جدول ۱۰ آمده است. ۳ گویه‌ای که بیشترین اختلاف میانگین بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند به ترتیب عبارتند از: همراهی ساختار کلان اجتماعی در انتقال مفاهیم پایداری (با اختلاف میانگین ۲,۸۰)؛ توجه به برنامه ریزی مشارکتی، تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر (۲,۵۷)؛ توجه به تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته‌ای و یادگیری تجربی (۲,۵۵).

جدول ۱۰. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در گویه‌های روش آموزش موثر

سطح معنی داری	مقدار Z	اختلاف میانگین- ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< /۰۰۱	۱۲,۳۶	-۱,۹۰	۴,۸۳	۲,۹۳	روش تدریس اکتشافی و ترغیب دانش آموزان به فعالیت‌های خلاقیت محور.
< /۰۰۱	۸,۲۴	-/۶۸	۴,۷۷	۴,۰۹	یادگیری مشارکتی و رویکرد شاگرد محور.
< /۰۰۱	۱۲,۷۳	-۱,۷۸	۴,۹۷	۳,۱۹	توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی.
< /۰۰۱	۱۲,۶۳	-۲,۸۰	۴,۸۷	۲,۰۷	همراهی ساختار کلان اجتماعی در انتقال مفاهیم پایداری
< /۰۰۱	۱۲,۳۴	-۲,۵۵	۴,۴۷	۱,۹۲	توجه به تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته‌ای و یادگیری تجربی.
< /۰۰۱	۱۲,۳۱	-۲,۵۷	۴,۳۵	۱,۷۸	توجه به برنامه ریزی مشارکتی، تدریس تعاملی و یادگیری مادام العمر.
< /۰۰۱	۱۲,۷۲	-۱,۹۰	۴,۹۱	۳,۰۱	یادگیری مسئولیتهای اجتماعی و مدیریت مسئولیت‌های شخصی.

مقایسه گویه‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: نتایج نشان می‌دهد که در تمامی گویه‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است ($p < 0/05$). سؤالی که بیشترین اختلاف بین دو وضعیت موجود و مطلوب را دارند عبارتند از: تربیت نسلی متخلق به اخلاق اسلامی و آماده ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی (با اختلاف میانگین ۲,۰۵). تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی (۲). تربیت نسلی مومن، موحد و متعهد به وظایف و مسئولیت‌ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران می‌شود (۱,۹۹).

جدول ۱۱. آزمون ویلکاکسون جهت مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در سؤالات سند تحول بنیادین

سطح معنی داری	مقدار Z	اختلاف میانگین- ها	میانگین		موارد
			مطلوب	موجود	
< .۰۰۱	۱۲,۸۶	-۱,۹۹	۴,۹۱	۲,۹۲	تربیت نسلی مومن، موحد و متعهد به وظایف و مسئولیت ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران.
< .۰۰۱	۱۲,۵۳	-۲	۴,۸۷	۲,۸۷	تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی.
< .۰۰۱	۱۲,۹۲	-۲,۰۵	۴,۹۳	۲,۸۸	تربیت نسلی دارای اخلاق اسلامی و آماده ورود به زندگی فردی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی.
< .۰۰۱	۱۱,۵۶	۱,۵۶	۴,۴۹	۲,۹۳	تقویت روحیه انقلابی و جهادی و برخورد مسئولانه و خردمندانه با تحولات سیاسی و اجتماعی.
< .۰۰۱	۱۰,۴۵	-/۹۷	۴,۹۰	۳,۹۳	افزایش قناعت، دوری از اسراف، عدالت و انصاف.
< .۰۰۱	۱۲,۶۴	-۱,۸۸	۴,۹۲	۳,۰۴	توجه به مبانی نظری و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، در حوزه مسائل آموزشی.
< .۰۰۱	۱۱,۵۲	-۱,۴۷	۴,۵۴	۳,۰۷	شکوفایی فطرت و استعداد و ایجاد کننده هویت اسلامی انقلابی و ایرانی.
< .۰۰۱	۱۱,۶۸	-۱,۴۸	۴,۵۵	۳,۰۷	اعتقاد به اصل ولایت فقیه و مردم سالاری دینی و به تبع آن وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران.
< .۰۰۱	۹,۳۱	-/۷۱	۴,۸۱	۴,۱۰	حضور مربیان و مدیران مومن، متخلق به اخلاق اسلامی، عامل به عمل صالح، انقلابی، متعهد و بصیر.

نتیجه گیری و پیشنهادها

توسعه پایدار را می توان برنامه ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست. پیش نیاز رسیدن به توسعه پایدار، آموزش و پرورش است. آموزش و پرورش مهم ترین عامل مؤثر در تغییر طرز نگرش و رفتار بشری است که در مسیر رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی، ایجاد دانش و مهارت، تأمین فرصت های شغلی و افزایش تولیدات جامعه به کار گرفته می شود. در سال های اخیر، مفهوم توسعه پایدار، جایگاه ویژه ای یافته است و در تحلیل ها و پژوهش های بسیاری از برنامه ها و استراتژی های توسعه، به گونه ای ریشه ای به توفیق در امر آموزش و پرورش پیوند خورده است.

نظام آموزش و پرورش یکی از سازمان هایی است که می توان برای عملیاتی ساختن توسعه پایدار در نظام برنامه ریزی کشور، در نظر گرفته شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت موجود و مطلوب توسعه پایدار در نظام آموزش و پرورش با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت می باشد. مقایسه وضعیت موجود و مطلوب با آزمون تی همبسته صورت گرفت. نتایج نشان داد که در مقایسه وضعیت موجود و مطلوب هر شش متغیر اصلی (ابعاد فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی، اقتصادی، روش آموزش موثر و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش)، میانگین وضعیت مطلوب به طور معنی داری از وضعیت موجود بیشتر است و اختلاف دو وضعیت موجود و مطلوب در تمامی موارد زیاد بوده است. این تفاوت از حداقل میزان در بعد فرهنگی تا حداکثر آن برای بعد اقتصادی است. یکی دیگر از نتایج این پژوهش این بوده است که در میان این ابعاد، بعد فرهنگی توسعه پایدار بالاترین وضعیت را دارد. در رتبه دوم، بعد زیست محیطی و بعد از آن میزان توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توسعه پایدار قرار دارد. بعد اجتماعی، بعد اقتصادی و روش های آموزشی موثر بر توسعه پایدار نیز به ترتیب کمتر از مقدار متوسط هستند. این نتیجه حاکی از آن است که بعد فرهنگی، زیست محیطی و میزان توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در توسعه پایدار هم از اهمیت ویژه ای برخوردارند و همچنین این ابعاد در مقایسه با دیگر ابعاد از وضعیت بهتری برخوردارند. بنابراین نظام آموزش و پرورش در برنامه های ویژه ی اجرایی نمودن توسعه پایدار جهت ارتقای وضعیت بعد اجتماعی و اقتصادی باید اهمیت ویژه ای به این دو بعد بدهد. گسترش عدالت اقتصادی بین منابع انسانی نظام آموزش و پرورش و تغییر فرهنگ سازمانی نسبت به اقتصاد آموزش و پرورش یکی از راه های تقویت بعد اقتصادی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت است. همچنین با آموزش مهارت های زندگی، آموزش مهارت های فنی، عدم تاکید صرف بر خواندن دروس عمومی جهت گذراندن سدی به نام کنکور، افزایش انگیزه برای استفاده از محصولات داخلی و پرهیز از خرید کالاهای وارداتی، تقویت دور اندیشی دانش آموزان و متوجه نمودن آنان به نقش پس انداز در تامین نیازهای آتی و در نهایت تغییر نگرش اقتصادی دانش آموزان، می تواند بعد اقتصادی توسعه پایدار را تقویت نماید. آموزش مسائل اجتماعی و توسعه روابط و مناسبات اجتماعی دانش آموزان به ویژه در سنین دبستان و پیش دبستان همچنین تلاش برای آموزش مفاهیم مربوط به ارتقای اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی سبب تقویت بعد اجتماعی توسعه پایدار با رویکرد الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت می گردد. از طرفی با گسترش عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت های برابر برای دانش

آموزان، تقویت نظم و انضباط اجتماعی در میان آن‌ها، ترغیب بیشتر دانش‌آموزان به رعایت حقوق افراد و قوانین مدرسه و ترتیب دادن برنامه‌هایی جهت افزایش حس مسئولیت‌پذیری و مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان در اداره امور مدرسه می‌تواند به تقویت بعد اجتماعی توسعه‌یابنده با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت منجر شود.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اثربخشی روش‌های آموزشی کنونی در جهت رسیدن به توسعه‌یابنده با رویکرد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هم قابل قبول نبوده است. لذا باید روی محتواهای آموزشی یابنده، روش‌های تدریس فعال و خلاقانه، توجه به رویکردهای دانش‌آموز محور و توجه به مفهوم یابنده در تدوین کتب آموزش و پرورش بیشتر متمرکز شد. همچنین همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش، یادگیری مسئولیت‌های اجتماعی و مدیریت مسئولیت‌های شخصی و توجه به یادگیری مادام‌العمر سبب تقویت مؤلفه‌های آموزشی موثر بر توسعه یابنده با رویکرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و به تبع آن بهبود توسعه‌یابنده می‌شود.

با توجه به شکاف وضع موجود و مطلوب مؤلفه‌های بعد فرهنگی، نظام آموزش و پرورش می‌بایست با بهبود گفتگوهای فرهنگی، احترام به اقوام و تنوع مذهبی، تغییر ساختار سازمانی در جهت تقویت فرهنگ بروز ایده‌های توسعه‌یابنده و ارتقای مبادلات فرهنگی دانش‌آموزان گام بردارد. انجام فعالیت‌های فرهنگی را سرزهی (۱۴۰۰)، افزایش سطح فرهنگ و توجه به مؤلفه ارتقای فرهنگ سازمانی را رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، ترویج یابنده فرهنگ اسلامی ایرانی و توجه به ارزش‌ها، هنجارها و رفتارهای منطبق با آن یعنی مؤلفه تقویت هویت فرهنگی ملی و مذهبی را یزدان‌پناه و همکاران (۱۳۹۷) در جهت رسیدن به توسعه‌یابنده در پژوهش‌هایشان مورد تأکید قرار داده‌اند. نظام آموزش و پرورش می‌بایست از طریق آموزش‌های لازم روی مؤلفه‌های بعد اجتماعی که وضع موجودشان از وضع مطلوب فاصله دارد از جمله تقویت نظم و انضباط اجتماعی در میان دانش‌آموزان، بهبود روابط و مناسبات اجتماعی آنان و ارتقاء سطح اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی بیشتر متمرکز شود. یافته‌های پژوهشگران مبنی بر تأکید بر توجه به بعد اجتماعی و امور مرتبط با زندگی را آیشا و همکاران (۲۰۲۰)، فیسی و همکاران (۲۰۲۱)، فیندلر و همکاران (۲۰۱۹)، توجه به مؤلفه توانمندی نیروی انسانی و مؤلفه عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر (کرک و منوال، ۲۰۱۴)، توجه به مؤلفه عدالت اجتماعی و فرصت‌های برابر را اندرسون، (۲۰۱۲) و موهانتی و دش (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و مؤلفه توانمندی نیروی انسانی را

رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، ورنس و کنسلر (۲۰۱۳)، بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و یزدان‌پناه (۱۳۹۷)، مؤلفه اخلاق اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی را سادوس و همکاران (۲۰۱۳)، توجه به مؤلفه روابط و مناسبات اجتماعی را ناسیبولینا (۲۰۱۵)، توجه به مؤلفه روابط و مناسبات اجتماعی را بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و اندرسون (۲۰۱۲) در جهت رسیدن به توسعه پایدار در پژوهش‌هایشان مورد تأیید قرار داده‌اند.

در بین مؤلفه‌های بعد زیست محیطی، نظام آموزش و پرورش می‌بایست از طریق آموزش‌های لازم روی مؤلفه‌هایی از جمله احترام به محیط زیست از طریق تقویت فرهنگ سازمانی غنی، رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی و کالاهای اساسی و رعایت الگوهای زیست محیطی بیشتر متمرکز شود. یافته‌های پژوهشگران با تأکید بر توجه به مؤلفه روش‌های جمع‌آوری زباله، تفکیک آن از مبدأ و روش‌های بازیافت مواد و فواید آن، همچنین مؤلفه رعایت الگوی مصرف و صرفه جویی در مصرف انرژی را فیسی و همکاران (۲۰۲۱)، بهمنی و همکاران (۱۳۹۷) و کرک و منوال (۲۰۱۴)، توجه به مؤلفه رعایت الگوهای زیست محیطی را فیسی و همکاران (۲۰۲۱) و ناسیبولینا (۲۰۱۵)، توجه به مؤلفه رعایت الگوهای زیست محیطی را فیندلر و همکاران (۲۰۱۹) در جهت رسیدن به توسعه پایدار در پژوهش‌هایشان تأیید کرده‌اند.

در بین مؤلفه‌های بعد اقتصادی نظام آموزش و پرورش می‌بایست از طریق آموزش‌های لازم از جمله تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش‌آموزان، تقویت فرهنگ سازمانی از طریق افزایش عدالت اقتصادی و ترغیب بیشتر دانش‌آموزان به نقش پس‌انداز در تامین نیازهای آتی و تقویت دور اندیشی در آن‌ها گام‌های اساسی بردارد. یافته‌های پژوهشگران تأکید بر توجه به بعد اقتصادی را سرزهی (۱۴۰۰) توجه به مؤلفه تغییر نگرش اقتصادی و ایجاد مهارت فنی در دانش‌آموزان را اندرسون (۲۰۱۲)، مؤلفه کاهش فقر و گسترش امنیت غذایی را دوران (۲۰۱۵) توجه به مؤلفه عدالت اقتصادی بین منابع انسانی آموزش و پرورش را فیندلر و همکاران (۲۰۱۶)، در جهت رسیدن به توسعه پایدار تأیید کرده‌اند.

در بین مؤلفه‌های بعد روش آموزش مؤثر بر توسعه پایدار، نظام آموزش و پرورش می‌بایست با تمرکز بیشتر روی تفکر سیستمی از طریق یادگیری چند رشته‌ای و یادگیری تجربی، توجه به برنامه ریزی مشارکتی از طریق تدریس تعاملی و یادگیری مادام‌العمر و همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش در انتقال مفاهیم توسعه پایدار تلاش بیشتری صورت گیرد. یافته‌های پژوهشگران

تأکید بر مؤلفه توجه به مفهوم پایداری در تدوین محتوای آموزشی را فیسی و همکاران (۲۰۲۱)، آیشا و همکاران (۲۰۲۰) و سرزهی (۱۴۰۰)؛ توجه به مؤلفه یادگیری مسئولیت‌های اجتماعی و مدیریت مسئولیت‌های شخصی را یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷)، حمایت از توسعه کیفیت آموزش در اوایل دوران کودکی را رضوانی و همکاران (۱۳۹۹)، آشنایی هر چه بیشتر با پایداری محیطی را اندرسون (۲۰۱۲)، توجه مؤلفه یادگیری مشارکتی و شاگرد محور را موهاتی و دش (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه همراهی ساختار کلان اجتماعی با نظام آموزش و پرورش را فیندلر و چونهر (۲۰۱۸)، توجه به مؤلفه یادگیری مسئولیت‌های اجتماعی و مدیریت مسئولیت‌های شخصی را آیشا و همکاران (۲۰۲۰) و لامپا و همکاران (۲۰۱۳) و توجه به مؤلفه یادگیری مادام‌العمر را لیل فیلهو و همکاران (۲۰۱۹) و یزدان پناه و همکاران (۱۳۹۷) مورد بحث قرار داده و تأیید کرده‌اند.

با توجه به اختلاف بین دو وضع موجود و مطلوب مؤلفه‌های به سند تحول بنیادین، نظام آموزش و پرورش می‌بایست روی تربیت نسلی متخلق به اخلاق اسلامی، آماده ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی، همچنین تربیت نسلی خود باور، دارای عزت نفس، منتظر و تلاشگر در جهت تحقق حکومت عدل جهانی، و تربیت نسلی مومن و متعهد به وظایف و مسئولیت‌ها در برابر خدا، خود، طبیعت و دیگران بیشتر متمرکز شود. توجه به مؤلفه آمادگی ورود به زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی بر اساس نظام معیار اسلامی را بهمنی و همکاران (۱۳۹۷)، توجه مؤلفه وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران را صاف دل (۱۳۹۷) و توجه به مؤلفه تربیت نسلی موحد، مومن، آشنا و متعهد به وظایف و مسئولیت‌ها را صاف دل (۱۳۹۷) مورد بحث و تأیید قرار داده‌اند.

به منظور کاربست نتایج این تحقیق به متخصصان نظام آموزشی پیشنهاد می‌شود ۴۵ مؤلفه تدوین شده راهنمای عمل در برنامه‌های نظام آموزش و پرورش قرار گیرد. واحدی تحت عنوان نظارت و ارزیابی بر تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، توسط مراجع ذیصلاح (شورای عالی آموزش و پرورش با نظارت شورای عالی انقلاب فرهنگی) راه اندازی شود و میزان تحقق اهداف سند را مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند. توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در تدوین محتوای برنامه‌های آموزشی مدارس جهت تربیت دانش آموز موحد، متعهد، متفکر و پرسشگر مد نظر قرار گیرد. برای تحقق اهداف توسعه پایدار از جمله رشد اقتصادی، حل معضل بیکاری نوجوانان در آینده و ایجاد اشتغال، لازم است ساعات آموزش‌های حرفه‌ای و مهارت آموزی در کنار دیگر دروس آموزشی، افزایش یابد. برگزاری دوره‌های آموزشی آشنایی با روش‌های نوین تدریس

و به روز رسانی اطلاعات، دانش نظری و علمی معلمان در راستای افزایش آگاهی‌ها پیرامون توسعه پایدار صورت گیرد. گنجانیدن مفاهیم مربوط به تولید و مصرف پایدار و کاهش تبعات فاجعه بار ناشی از عدم حفظ محیط زیست که حیات نسل‌های آینده بشر و سایر موجودات زنده را به طور جدی تهدید می‌کند، در محتوای کتب دانش آموزان سنین پایینتر با هدف ایجاد رفتار و عادات صحیح زندگی صورت گیرد. گسترش فرهنگ احترام به اقوام، پذیرش تنوع مذاهب و همچنین همزیستی مسالمت آمیز افراد با فرهنگ‌های گوناگون از طریق گنجانیدن این مفاهیم در کتاب‌های درسی پایه‌های مختلف انجام گیرد. بجای انتقال صرف معلومات مبتنی بر محفوظات، توجه به فرصت‌های یادگیری، مسئله مداری و ژرف اندیشی، یادگیری مشارکتی در تدوین و اجرای برنامه‌های درسی صورت گیرد. در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی و تاریخی هر منطقه در راستای توجه به بعد ایرانی بودن الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در برنامه‌های آموزشی مدارس صورت گیرد.

منابع

- بهمنی، سجاد، احمدی اوندی، ذوالفقار، ملتفت، حسین و بهمنی، سهیلا. (۱۳۹۷). واکاوی نقش آموزش و پرورش در شکل‌گیری سبک زندگی متناسب با توسعه و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛ مطالعه داده‌بنیاد مدارس استان خوزستان (شهرستان‌های رامهرمز، اهواز، ایذه). *هفتمین کنفرانس ملی از الگوی پایه به سوی الگوی - اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران*.
- پورموسوی، سید یعقوب. (۱۳۹۳). نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه و پایداری فرهنگ اسلامی - ایرانی. *اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران*.
- رضوانی، امین، قاسمی، مجتبی و چنگانی، شیما. (۱۳۹۹). برای آموزش توسعه پایدار در ایران باید چه عواملی مورد توجه قرار گیرد. *هفتمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم انسانی، مدیریت و کارآفرینی ایران، تهران*.
- سرزهی، زینب. (۱۴۰۰). ضرورت توسعه پایدار در برنامه ریزی درسی در سطح کلان نظام آموزشی. *نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران*.
- سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت. (۱۴۰۰). قابل بازیابی از: <https://olgou.ir/index.php/fa/component/banners/click/2>
- صاف دل، معصومه. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه سه نهاد مهم خانواده و آموزش و پرورش و دولت در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. *هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛ از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، تهران*.
- عزیزی، حسن، شفیع، اسماعیل و گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۷). تحقق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. *فصلنامه علمی پژوهشی الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی، ۶ (۱۱)، ۱۵۷-۱۸۳*.
- عشقی پور، حمیدرضا، فیاض، ابراهیم و بیچرانلو، عبدالله. (۱۳۹۷). نقش آموزه‌های تربیتی ادیان توحیدی بر توسعه گردشگری پایدار شهر اصفهان. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه تربیتی، ۱۳ (۵۶)، ۱۲۵-۱۵۲*.
- فرمهبینی فراهانی، حسن، حسینائی، فاطمه و احمدآبادی آرانی، نجمه. (۱۳۹۷). بررسی جایگاه حیات طیبه در سند تحول بنیادین و تبیین راهکارهای تحقق آن در آموزش و پرورش. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۷ (۴۲)، ۷۹-۱۰۴*.
- کمیسیون ملی یونسکو - ایران. (۱۳۹۵). نقشه راه یونسکو برای اجرای برنامه عمل جهانی در زمینه آموزش برای توسعه پایدار. قابل بازیابی از:

<https://fa.irunesco.org/wp-content/uploads/2021/03/Roadmap-education.pdf>

- نواختی مقدم، امین و خالقی، زینب. (۱۳۹۷). بررسی نسبت نظام آموزشی با الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت. هفتمین کنفرانس ملی از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران. یزدان پناه، مسعود، چنانی، الهام و حمید، فاطمه. (۱۳۹۷). اهمیت آموزش مداوم در توسعه پایدار. هفتمین کنفرانس الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، از الگوی پایه به سوی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت. تهران.
- Anderson, A. (2012). *Unsustainable Development: The Missing Discussion about Education at Rio+20*, *Brookings Institution*.
- Ayesha, N., Yousuf Zai, S., Waseem, M., & Shafqat, A. (2020). Education for sustainable development (ESD): Effects of sustainability education on pre-service teachers' attitude towards sustainable development (SD), *Journal of Cleaner Production*, 250 (3).
- Bacani, C. (2010). Integrating Education for Sustainable Development into Secondary Education Curriculum in Southeast Asia. Retrieved from <https://www.seameo-innotech.org/wp-content/uploads/2014/01/PolResIntegrating-Education-for-Sustainable-Development/>
- Duran, D., Cristian, G., Luminita, M., Artene, A., & Duran, V. (2015). The components of sustainable development - a possible approach, *4th World Conference on Business, Economics and Management, WCBEM*, 26, 806 – 811.
- Findler, F., & Schönherr, N. (2018). The impacts of higher education institutions on sustainable development A review and conceptualization. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(1), 23-38.
- Fissi, S., Romolini, A., Gori, E., & Contri, M. (2021). The path toward a sustainable green university: The case of the University of Florence, *journal of Cleaner Production*, 279.
- Holme, T. (2019). Incorporating elements of green and sustainable chemistry in general chemistry via systems thinking. *Integrating Green and Sustainable Chemistry Principles into Education*, (31-47).
- Ilic Krstic, I., Ilic, A., & Avramovic, D. (2018). The Three Dimensions of Sustainable Development: Environment, economy and society. *50 Years of Higher Education, Science and Research in Occupational Safety Engineering*, 502(131), 197-202.
- Kerk, G. D., Manuel, A., & Kleinjans, R. (2014). "Sustainable Society Index". Retrieved from <https://ssi.wi.th-koeln.de/documents/ssfindex/ssi-2014.pdf>.
- Lampa, I., Greculescu, A., & Todorescu, L. (2013). Education for Sustainable Development – Training the Young Generation for the Future. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 78 (2013) 120- 124.

Leal Filho, W., Skanavis, S., Kounani, A., Londero Brandli, L., Shiel, Ch., do Paço, A., Pace, P., Mifsud, M., Beynaghi, A., Price, A., Lange Salvia, A., Will, M., & Shula, K. (2019). The role of planning in implementing sustainable development in a higher education context. *Journal of Cleaner Production*, 235 (2019) 678-687.

Leicht, A., Heiss, J., & Byun, W. J. (2018). *Issues and trends in Education for Sustainable Development*. UNESCO Publishing. Retrieved from https://en.unesco.org/sites/default/files/issues_0.pdf.

Mohanty, A., & Dash, D. (2018). Education for sustainable development: A conceptual model of sustainable education for India. *International Journal of Development and Sustainability*, 7(9), 2242-2255.

Nasibulina, A. (2015). Education for Sustainable Development and Environmental Ethics, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 214 (2015) 1077 – 1082.

Sinakou, E., Boeve-de Pauw, J., Goossens, M., & Van Petegem, P. (2018). Academics in the field of Education for Sustainable Development: Their conceptions of sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 184, 321-332.

Suduc, A., Maria; Bizoi, M., & Gorghiu, G. (2013). Sustainable Development in Romania in Pre-School and Primary Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116 (2014), 1187 – 1192.

UNESCO. (2020). Leading SDG 4 - Education 2030. Retrieved from <https://en.unesco.org/themes/education2030-sdg4>

United Nation. (2021). THE 17 GOALS. Retrieved from: <https://sdgs.un.org/goals>.

Veronese, D., & Kensler, L. (2013). School Leaders, sustainability, and school practices: An elicitation study using the theory of planned behavior. *Journal of Sustainability Education*, 4.

Investigating the current and desirable situation of the education system in sustainable development with the approach of the Islamic-Iranian model of progress

Samaneh karami, Taraneh Enayati, Kumars Niaazari

Abstract

This research was of a survey-applied type, based on the analysis methods of the current and desired situation gap and in the group of mixed studies of exploratory type (qualitative and quantitative). The statistical population in the qualitative section included ten specialists in the education system who were purposefully selected by a series of snowballs. In a small part, the managers, responsible experts, and experts of the General Department of Education of Tehran were 440 people, and the sample size according to Cochran's formula was 205 people. Sampling was done by stratified random sampling according to the organizational position. The data collection tool was a semi-structured interview in the qualitative part and a researcher-made questionnaire in the quantitative part. Data analysis was performed using Wilcoxon and correlated t-test. The qualitative part of the study showed that the factors affecting sustainable development in the education system with the Islamic-Iranian model of progress included six dimensions and 45 components. In the quantitative part, the study of the difference between the current and favorable situation in the six main variables (cultural, social, environmental, economic, educational methods, and the document of fundamental change in education) has been significant and numerous. The cultural dimension, the environment, and the document of fundamental change were in a better position than other dimensions. Therefore, in order to move from the current situation to the desired situation of sustainable development, the education system must pay special attention to teaching social, economic, and educational methods affecting sustainable development with the Islamic-Iranian model approach.

Keywords: sustainable development; the education system; current and favorable situation; islamic-Iranian model of progress.

